

DR. ENGELBERT BESEDNJAK

Na seji po vojni obnovljenega deželnega odbora v Gorici dne 27. februarja 1922. je Engelbert Besednjak, takrat še ne 28 let stari doktor prava in najmlajši član deželnega odbora, izpregovoril tudi te besede: "Samouprava, kakor jo mi hočemo, bi morala biti tisto mogočno sredstvo, ki naj razveže vse skrite in speče sile ljudstva in usposobi delovne množice, da postanejo nositelji vsega gospodarskega in političnega življenja naše dobe ... Oblast birokratizma se bo zlomila s polomom centralističnih ustav. Kdor se hoče boriti proti birokratizmu, se mora boriti za ljudsko avtonomijo." Ta naš skromni zapis ob smrti dr. Engelberta Besednjaka (umrl je v Trstu 21.12.1968), slovenskega politika krščanskosocialne usmeritve, smo pričeli s citatom, ki nam pojasnjuje predvsem dvoje: politično miselnost pokojnika in njegovo rano politično in javno udejstvovanje. Usmerjenost, ki nam jo citirane besede pojasnjujejo, bi lahko brez vsakih korektur postavili tudi v našo današnjo družbo, toda Besednjak je rasel v dr. Krekovi šoli, v šoli krščanskega socializma, ki je dobil v letih pred prvo svetovno vojno na Slovenskem posebno mesto ne le kot uporniško gibanje mladih katoličanov proti konservatizmu starih, marveč tudi zaradi programa, ki je s krščanskih pozicij reševal gospodarsko in socialno plat življenja slovenskega človeka, ki je čedalje bolj tonil v vodah tedaj že z imperializmom napojene svetovne kapitalistične družbe.

Besednjak je pričel z javnim delom že kot dijak goriške gimnazije in bil v letih 1913-14 tajnik novostrujarske Krščanskosocialne zveze, nadaljeval ga je po promociji leta 1920. Takrat se mu je obetala lahko pomembna politična prihodnost (urejeval je nekaj časa ljubljanski dnevnik "Slovenec"), toda odpovedal se ji je v korist rodne Primorske (rojen v Gorici 14.3.1894), ki je pričela tedaj doživljati vse tegobe italijanske okupacije in za oblast borečega se fašizma. Tako je niti ne trideset let star postajal in prav kmalu postal ne le prvak svojega kroga, temveč ena najbolj poznanih političnih osebnosti primorskih Slovencev pod Italijo. Urejeval je tržaški slovenski dnevnik "Edinost", kasneje "Goriško stražo" in bil sourednik "Socialne misli". Tridesetleten je postal poslanec rimskega parlamenta in predsednik političnega društva "Edinost". Mladost ni bila ovira njegovemu delu, nasprotno, dajala je polet že izgrajenim ciljem in taktiki, kar je bilo globoko vsidrano v mladem prodornem politiku, ki bi mu prisodil dolgoletne izkušnje na vodstvenih položajih, dolgoletno poznavanje domačega in svetovnega političnega položaja in dolgoletno parlamentarno prakso. Uspeh je tičal v bogatem intelektu, v naglih reakcijah duha, kar so še posebno pokazale debate v parlamentu ob besednih dvobojih z Mussolinijem in drugimi hierarhi. Dovolj je spomniti njegov prvi poslanski govor junija 1924, v katerem je oporekal Mussoliniju in obsodil fašizem: "V času, ko je naše ljudstvo mislilo, da ima v Mussoliniju mogočnega zaščitnika, smo dobili goriški Slovenci prvega političnega mučenika!"

V krščansosocialnih vrstah je tesno sodeloval ob Virgilu Ščeku in iz tega kroga so tedaj prihajale izvirmisli o solastništvu podjetij s strani delavcev, o delavskem nadzoru uprave podjetij. Bil je Šček, ki je napisal naslednje zanimive besede: "Mi ne vemo določiti uspehov ruske revolucije, tudi ne poznamo v potankosti vseh oblik novega družabnega reda, ki se poraja, to pa vemo, da je dala ruska revolucija smrten udarec kapitalističnemu redu in verujemo, da bo Rusija izhodišče nove kulture" ("Goriška straža", 1.6.1921). Skupina je napadala pretirani nacionalizem, kajti za njim stoji vedno "krvoses človeške družbe, kapitalizem." Ob tem je Besednjak v nekem svojem članku zapisal: "Narodni obstanek malega slovenskega naroda je tesno združen z borbo proti kapitalizmu" (Soc. misel, 1923, str. 206-7). Besednjak je bil najbrž tudi prvi, ki je pri Slovencih predstavil in označil fašizem kot zaščito italijanskega kapitala pred rdečo proletarsko revolucijo.

Z letom 1930 preneha prvo neposredno Besednjakovo poseganje v politična dogajanja na Primorskem, po tem času živi kot politični emigrant na Dunaju in deluje za primorsko slovensko manjšino v okviru evropskega manjšinskega kongresa, katerega tajnik je bil. Najbrž je iz lastnih spoznanj odklonil možnost, da bi dosegel sam vrh političnega vodstva slovenskih katoličanov in klerikalcev v matični domovini (naslednik dr. Antona Korošca). Ostajal je zvest Primorski ter se je po medvojnem in nekajletnem povojnem bivanju v Beogradu in drugih krajih Jugoslavije naselil v Trstu, kjer je nadaljeval z delom za gibanje, ki mu je bil zvest do smrti, ter bil urednik tednika "Novi list" (izhaja od 1954. dalje ter je naslednik tistega lista z istim imenom, ki ga je Besednjak izdajal v letih 1929-30, za kar mu je dal osebno dovoljenje Mussolini). Ob tem je odigral pomembno vlogo v katoliških krogih slovenske manjšine v Italiji, bil je nasprotnik ekstremnega politikanstva.

Z dr. Besednjakom je legla v grob nad petdesetletna zgodovina primorskih Slovencev. Legli so toliki spomini (ostali so najbrže za vedno nezabeleženi tudi zato, ker mu je pisanje spominov - izhajali so v "Novem listu" - preprečila težka bolezen) iz časov pred prvo svetovno vojno, iz dobe fašizma, iz politične emigracije in iz dela za slovensko manjšino v Italiji po drugi svetovni vojni. Umrli je zadnji izmed poslednje trojice slovenskih poslancev rimske zbornice (Srebnič je utonil kot bорец NOV leta 1944, dr. Vilfan je umrl leta 1955), udeleženec dogajanj minulih desetletij, dobe, s katero so današnje generacije izgubile skoraj vsak stik in nezasluzeno tone v pozabo.

